

КЛЮЧОВІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЄС ПІСЛЯ БРЕКЗИТУ

Прийняте англійським парламентом і узгоджене Лондоном та Брюсселем рішення про вихід Сполученого Королівства зі складу Європейського Союзу розділило історію цього об'єднання на «до» та «після». По суті, країни-члени ЄС, які залишилися, повинні будуть не просто «перетравити» політичні, торговельно-економічні та психологічні наслідки розставання з одним з найбільших партнерів, а й створити значною мірою новий алгоритм функціонування Об'єднаної Європи. На цьому шляху Євросоюз стикається з багатьма геополітичними та геоекономічними викликами, відповідь на які мають дати нові керівники Єврокомісії, Європейської ради та Європарламенту.

31 січня 2020 р. о 23.00 за лондонським часом Сполучене Королівство залишило Європейський Союз. Так матеріалізувалась друга подія міжнародного життя, що наближувала, за твердженням Е. Епплбаум, «кінець Заходу». Справді, на думку більшості зарубіжних аналітиків, Брекзит похитнув фундамент західноєвропейської інтеграції, історичний успіх якої у Брюсселі тривалий час пов'язували з планомірним розширенням кордонів ЄС та приєднанням нових і нових членів. Сполучене Королівство, з його значними фінансово-економічними та військово-стратегічними можливостями, з особливими відносинами зі США та десятками країн Співдружності, представляло для Об'єднаної Європи один із наріжних каменів усього інтеграційного процесу. Вільно чи мимоволі підхоплюючи тезу Е. Епплбаум, європейські політики та політичні експерти, включаючи президента Франції Е. Макрона, навпереробі заговорили про Брекзит як про «сигнал історичної тривоги» для всієї Європи, а 2020 р. стали визначати як «перехідний» для частини Європейського Союзу. У цей період, підкреслив Е. Макрон, нові лідери інститутів ЄС повинні розробити стратегію «глибоких реформ», щоб у майбутньому ні в кого не виникало «бажання розглядати вихід із Євросоюзу як відповідь на труднощі, що виникають». Іншими словами, у європейському політичному істеблішменті тепліться надія, що Брекзит стане для континентальної Європи своєрідним «щепленням» від подальшого розвалу ЄС [1].

Після Брекзиту круто зміниться на гірший бік міжнародне становище і самої «винуватки урочистостей» – Сполученого Королівства. Як би зараз прихильники розриву з ЄС не розписували «райдужні економічні перспективи» Сполученого Королівства, яке вирушає у вільне плавання у бурхливих водах глобальної економіки та світової торгівлі, дійсність, швидше за все, виявиться досить жорсткою. Небезпідставно багато міжнародних аналітиків вказують на те, що Лондон вступає в «смугу невизначеності та невідомості», де вельми ймовірно не найприємніші політичні та економічні сюрпризи [2].

В останні роки в системі міжнародних відносин склалися два мегатренди. З одного боку, відбувається «розпад Заходу» як щодо згуртованої геополітичної конфігурації. З іншого боку, на глобальній карті спостерігається «процес зміни у співвідношенні сил», внаслідок чого західні держави «втрачають політичне натхнення» і дедалі явніше втрачають здатність керувати світовим розвитком. У цих складних умовах, зазначено у доповіді, життєво необхідна єдина західна стратегія, але насправді має місце відчуження та розбіжність у поглядах з найважливіших політичних питань: від контролю над озброєннями та проблем міжнародної торгівлі до зміни клімату та ролі багатосторонніх організацій. Тому не дивно, підсумували автори документа, що інші глобальні гравці, насамперед Китай («Середнє царство») та росія, «намагаються у своїх цілях скористатися тріщинами, що утворилися в західній спільноті» [3].

В останні роки спостерігалася порівняно слабка динаміка зростання ВВП економічно розвинених держав, що поступалася темпам збільшення світового ВВП і, особливо (у 2-2,5 рази), аналогічного показника країн, що розвиваються. В результаті у 2006–2018 роках, у загальному обсязі світової економіки відбулося дуже суттєве скорочення частки як усіх розвинених держав (з 57,5 до 44%), так і країн-членів Європейського союзу (з 22,9 до 16,3%) [4].

Характерно, що найнижчі індикатори економічного зростання, на межі статистичної похибки, демонстрували (крім уже давно стагнуючої Японії) всі три найбільші держави Зони євро: Німеччина, Франція та Італія. Якщо гальмування італійської економіки стало справою звичною, то інформація, що впала як сніг на голову, про різке падіння приросту німецького ВВП (0,4% у 2019 р.) стало для

Об'єднаній Європі справжнім шоком, оскільки йшлося про головний локомотив всієї економіки Євросоюзу. На замовлення основних галузей потужної німецької індустрії (автомобілебудування, верстатобудування, хімія та нафтохімія, фармацевтика та ін.) десятиліттями «зав'язані» тисячі європейських підприємств, які за близьких до рецесії умов зазнають колосальних збитків.

У третій ключовій країні ЄС – Франції – зниження ділової активності, особливо у виробничій сфері (обробна промисловість та ряд секторів сільського господарства), супроводжується стабільно негативним рахунком поточних операцій, негативним сальдо торговельного балансу, нестійкістю фондового ринку, порівняно високою (за європейськими мірками) безробіттям. На цьому фоні спроба президента Е. Макрона реформувати вкрай громіздку та запутану пенсійну систему спровокувала масові протести та найбільші за останній час страйки. Зокрема, широке обурення викликало заплановане підвищення віку виходу на пенсію з 62 до 64 років. Пропонуючи такий непопулярний захід, уряд посилався на досвід інших європейських країн: в Іспанії та Сполученому Королівстві громадяни виходять на пенсію у 65, а в Німеччині та Італії – у 67 років. Однак такого роду аргументи на протестувальників не вплинули і протистояння з владою продовжилось. Сам факт синхронного наростання все більш помітних економічних труднощів у провідних країнах-членах Євросоюзу неминує «тягне вниз» більшість основних макроекономічних показників цієї групи держав, які значною мірою визначають стан справ у всьому Європейському союзі.

Економічна динаміка в Зоні євро, протягом усього періоду після кризового провалу 2008-2009 рр. спостерігається мляве зростання ВВП, на відносно низькому рівні зберігається збільшення державного та приватного споживання, а отже – повільно зростає сукупний попит і за ним знижуються темпи нарощування інвестицій в основний капітал. Відверте занепокоєння ділових і політичних кіл викликає падіння міжнародної конкурентоспроможності європейських товарів, що намітилося. На це, зокрема, вказує стагнація продуктивності праці на тлі випереджального зростання вартості робочої сили.

Про конкурентоспроможність європейської економіки, що знижується, говорить і падіння темпів приросту вартісних обсягів експорту товарів і послуг: 5,2% у середньому в 2010-2017 рр. і лише 2,4% у 2019 р. У 2020-2021 рр., зберігся понижувальний тренд швидше за все збережеться в найближчому майбутньому, що в перспективі може створити серйозну проблему підприємствам країн Євросоюзу, оскільки для багатьох з них випуск товарів та послуг на експорт критично важливий і становить серцевину виробничої стратегії. Наприклад, Іспанія (другий після Німеччини виробник автомобілів у Європі) спрямовує на експорт понад 80% усіх машин, що випускаються в країні, а тому вкрай болісно реагує на будь-яке зниження міжнародного попиту на свою продукцію. Така тривожна ситуація склалася і в інших країнах-членах Євросоюзу з великою автомобільною промисловістю: Франції, Італії, Бельгії, Чехії, Словаччини [5].

Утримання все ще порівняно сильних позицій європейських виробників різноманітних промислових та сільськогосподарських товарів та послуг на світових ринках (у тому числі за допомогою укладання угод про вільну торгівлю з країнами, що не входять до ЄС) – одне з найважливіших стратегічних завдань керівництва Євросоюзу, що протягом останніх років неодноразово наголошувалося в документах Єврокомісії. На це спрямовані міжнародні зусилля Брюсселя та окремих країн Об'єднаній Європи, які є значущими глобальними трейдерами (Німеччини, Франції, Нідерландів, Італії, Бельгії, Іспанії).

Тому події останнього часу, включаючи результати Мюнхенської міжнародної конференції з безпеки, дозволяють зробити низку висновків щодо поточного стану та перспектив Об'єднаній Європи (як частини колективного Заходу) у глобальному світовому порядку, що стрімко змінюється.

Список використаних джерел

1. Abellán L. EE UU rebaja la presión sobre España por el gasto military // El País. 10.12.2019.
2. Airbus statement on USTR decision regarding tariffs – 15 February 2020 // Airbus. 15.02.2020. URL: airbus.com/newsroom/press-releases/en/2020/02/airbus-statement-on-ustr-decision--15-feb-2020.html
3. Davies H. Will the UK really turn into 'Singapore-on-Thames' after Brexit? // The Guardian.
4. "Westlessness": Munich Security Report 2020 // Moder Diplomacy. 17.02.2020. URL: modrndiplomacy.eu/2020/02/17/
5. Patten Ch. Reino Unido entra en terreno desconocido // El Economista. 31.01.2020.